

UNIVERSITETET I TRONDHEIM
NORGES TEKNISKE HØGSKOLE
INSTITUTT FOR FYSIKK

Faglig kontakt under eksamen:

P. C. Hemmer

Tel. 3648

EKSAMEN I FAG 74305 TERMISK FYSIKK

Tirsdag 17. august 1993

kl. 0900-1500

Tillatte hjelpemidler: Rottmann: Mathematische Formelsammlung
Barnett and Cronin: Mathematical Formulae
Godkjent kalkulator

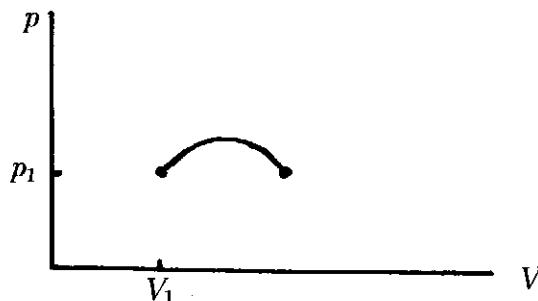
Endel formler og konstanter er gitt i eget vedlegg.

Oppgave 1

Et mol ideell gass bringes ved en reversibel prosess fra tilstand 1 (volum V_1 , trykk p_1 , temperatur T_1) til tilstand 2 der volumet er dobbelt så stort. Prosessen følger veg X i pV -diagrammet, der trykket er gitt ved

$$p = p_1 \left[1 + \frac{V - V_1}{V_1} - \left(\frac{V - V_1}{V_1} \right)^2 \right].$$

Veg X er skissert i figuren:

Gassens varmekapasitet ved konstant volum er $1.5R$.

- a) Hva er gassens trykk og temperatur i tilstand 2? Beregn arbeidet W_{12} som gassen utfører under prosessen.
- b) Hvilken varmemengde Q_{12} tilføres gassen under denne prosessen?
- c) Beregn gassens entropiendring ΔS_{12} under prosessen fra 1 til 2.
- d) Oppnår gassen sin høyeste temperatur i slutt punktet 2? (Begrunn svaret).
- e) Gassens varmekapasitet C_X langs veg X i pV -diagrammet vil ikke være konstant, men avhenge av tilstanden. Hva er C_X ved starten av prosessen (der trykket varierer proporsjonalt med volumet)? Hvorfor vil C_X divergere undervegs?

Svarene i oppgave 1 uttrykkes ved størrelsene p_1, V_1, T_1 og R .

Oppgave 2

Ved atmosfæretrykk p_0 er et fast stoff A i likevekt med sin egen væske ved temperatur T_0 . Det tilsettes så litt væske B, som ikke er oppløselig i den faste fasen, slik at molbrøken av B i væskefasen blir x_B .

- a) Den nye likevekten mellom rent fast A og væskeblandingen innstiller seg ved temperatur T (fremdeles under atmosfæretrykk). Skriv ned likevektsbetingelsen som i prinsipp bestemmer T . Forutsett så at væsken er en ideell blanding, og uttrykk likevektsbetingelsen ved de kjemiske potensialer for rent stoff A.
- b) Dersom tilsatsen av stoff B er liten vil temperaturendringen $\Delta T = T - T_0$ være liten, og du kan utvikle til første orden i små størrelsen (x_B og ΔT). Finn i dette tilfellet et eksplisitt uttrykk for ΔT , uttrykt ved den molare smeltevarmen L_{sm} for rent A, gasskonstanten R , T_0 og x_B .

Oppgave 3

De kvantiserte energieigenverdier for en harmonisk oscillator er

$$E_n = (2n + 1)E_0,$$

der E_0 er energien i grunntilstanden, og $n = 0, 1, 2, 3, \dots$. Det er ingen degenerasjon.

Oscillatoren er i termisk kontakt med omgivelsene ved temperatur T . Finn et uttrykk for sannsynligheten p_1 for å finne oscillatoren i første eksiterte tilstand (energi $3E_0$).

Oppgave 4

Termodynamiske tilstandsvariable for en gummistrikk er temperatur T , lengde L og strekk (kraft) f , knyttet sammen ved en tilstandslikning $f = f(T, L)$. Den termodynamiske identitet for systemet tar formen

$$TdS = dU - fdL,$$

slik at

$$\left(\frac{\partial S}{\partial T}\right)_L = \frac{1}{T} \left(\frac{\partial U}{\partial T}\right)_L$$

og

$$\left(\frac{\partial S}{\partial L}\right)_T = \frac{1}{T} \left(\frac{\partial U}{\partial L}\right)_T - \frac{f}{T}.$$

a) Vis, f.eks. ved hjelp av de to siste relasjonene, at den indre energi U for gummistrikken oppfyller

$$\left(\frac{\partial U}{\partial L}\right)_T = f - T \left(\frac{\partial f}{\partial T}\right)_L.$$

b) En bestemt gummistrikk har med god tilnærming tilstandslikningen

$$f = aT \left[\frac{L}{L_0} + \left(\frac{L}{L_0}\right)^2 \right],$$

der a og L_0 er konstanter. Varmekapasiteten ved konstant lengde, C_L , er en konstant. Vis at den indre energi for denne strikken avhenger av temperaturen alene.

c) Strikken i punkt b) strekkes reversibelt og adiabatisk fra lengden L_0 ved temperatur T_b til lengden $2L_0$. Finn et uttrykk for arbeidet W som dette krever, og for slutttemperaturen T_s .

Oppgave 5

a) Den klassiske partisjonsfunksjon for N identiske partikler er gitt ved

$$Z = \frac{1}{N!h^{3N}} \int \dots \int d^3p_1 d^3r_1 \dots d^3p_N d^3r_N e^{-\beta E(\vec{p}_1, \vec{r}_1, \dots, \vec{p}_N, \vec{r}_N)},$$

der E er energifunksjonen, og $\beta = 1/kT$.

Vis at systemets midlere energi i termisk likevekt er gitt ved

$$\langle E \rangle = -\frac{\partial}{\partial \beta} \ln Z.$$

- b) En klassisk gass består av N identiske partikler i et volum V . Anta at temperaturen T er så høy at en kan benytte det ekstremt relativistiske uttrykk for den kinetiske energi,

$$E_{kin} = \sum_{i=1}^N c|\vec{p}_i|,$$

der $|\vec{p}_i|$ er størrelsen på impulsen for partikkel nr. i , og c er lysfarten i vakuum. Vekselvirkningen mellom partiklene er så svak at den kan neglisjeres.

Vis at under disse forutsetningene er den klassiske partisjonsfunksjonen lik

$$Z = \frac{(8\pi V k^3 T^3 c^{-3})^N}{N!},$$

og beregn systemets indre energi U .

- c) Finn tilslutt tilstandslikningen for den relativistiske gassen i punkt b).

VEDLEGG

Noen av nedenforstående formler og uttrykk kan vise seg nyttige.

1) For enkomponentsystemer med pdV -arbeid

Termodynamiske potensialer:

$$\begin{aligned} H &= U + pV \\ F &= U - TS \\ G &= U + pV - TS \end{aligned}$$

Termodynamiske relasjoner:

$$\begin{aligned} \left(\frac{\partial U}{\partial V}\right)_T &= T \left(\frac{\partial p}{\partial T}\right)_V - p \\ p &= - \left(\frac{\partial F}{\partial V}\right)_T \\ \left(\frac{\partial U}{\partial T}\right)_V &= C_V \end{aligned}$$

2) Integraler

$$\int_0^{\infty} x^n e^{-x} dx = n!$$

$$\int_{-\infty}^{+\infty} e^{-\alpha x^2} dx = \sqrt{\frac{\pi}{\alpha}}$$

3) Potensrekke for små x

$$\ln(1+x) = x - \frac{x^2}{2} + \frac{x^3}{3} - \frac{x^4}{4} + \dots$$

4) Fysiske konstanter

Gasskonstanten: $R = 8.314 \text{ J/K mol}$

Boltzmanns konstant: $k = 1.381 \cdot 10^{-23} \text{ J/K}$